

Personalitate a istoriografiei românești actuale, universitar și manager de învățământ superior la Suceava, specialist de marcă în istoria Bucovinei, Mihai Iacobescu face dovada, prin acest volum, a unor disponibilități intelectuale diverse, al căror rezultat este o lucrare polivalentă, atât în ceea ce privește conținutul, cât și structura. Cu toate că aparține unui istoric și este, înainte de toate, istorie, volumul este și memorial de călătorie, jurnal de studiu, discurs politic, text argumentativ, polemic, meditație asupra oamenilor și a popoarelor. Lectorul lucrării anterioare a istoricului, *Din istoria Bucovinei, vol. I, 1774–1862* (1993; premiată de Academia Română), sau al paginilor din *Istoria Românilor*, vol. I–VIII (2001–2003), va regăsi aici informația riguroasă, amplă, desfășurată pe un spațiu istoric foarte larg, conexarea evenimentelor trecute și prezente într-o sinteză care permite evidențierea esenței, demersul interpretativ de valoare coborând spre mobilurile inițiale ale structurilor sociale și evenimentelor istorice ori, totodată, evoluând spre conceperea viitorului. Ceea ce domină cartea este proiecția tragică asupra istoriei unei provincii esențialmente românești - Bucovina, în care românii au ajuns prin alchimia istoriei, din situația de majoritari în anul anexării ei de către Austria (1774), la statutul de populație nu numai minoritară, în anul 1918, dar și de comunitate națională terorizată într-o Europă nu suficient de preocupată de ceea ce se întâmplă în interiorul hotarelor ei, dacă nu chiar dezinteresată sau cinică.

Elementul generator al cărții este reprezentat de o deplasare în scop de documentare pe care autorul a întreprins-o după încheierea Tratatului de pace dintre România și Ucraina, drastic judecat de istoric pentru condițiile lui nerealiste și circumstanțiale, determinate mai mult de intențiile României de a accede în structurile nord-atlantice decât de hotărârea de a elimina o decizie istorică nedreaptă și de a proteja statutul naționalității române din Ucraina, țara care a încorporat Bucovina după destrămarea URSS. Fostele instituții și practici represive de tip sovietic: NKVD și KGB, delațiunea cu urmări cumplite, deportarea, asasinatale în masă au fost înlocuite prin alte mentalități, instituții și conduite, însușite de noile autorități ucrainiene, dar tot atât de ferme și insistente în agresivitatea lor pe cât au fost regimurile anterioare deznăționalizatoare. Cu intenția evidentă de a marca statutul tragic al locuitorilor români ai provinciei Bucovina, autorul cuprinde materialul cărții între două asasinate politice împotriva unor tineri români susținători ai drepturilor și idealurilor naționale românești. Și tot ca o expresie a insecurității și lipsei de perspectivă pozitivă pentru populația românească de aici revine motivul „Siberiei“, trecut dintr-o realitate geografică într-un concept ontologic. În perioada postcomunistă, Siberia există ca o tragică experiență istorică, una dintre cele mai cumplite ale secolului al XX-lea, dar acolo, în Ucraina, pentru români de azi, „Siberia“ proliferază, se organizează, se pregătește de durată, insensibilă la ceea ce o nouă înțelegere asupra Europei ar obliga statele și oamenii lor la asumarea trecutului și angajarea comună a viitorului.

Istoricul parcurge, concomitent, o experiență existențială și una intelectuală. Accesul în arhivele Bucovinei de la Cernăuți, datorită unei convenții universitare româno-ucrainiene, îi prilejuește incursiuni în trecutul (bogat, tensionat, dificil) al Bucovinei și, în egală măsură, radiografia timpului prezent. Din primele pagini descoperim un mod diferit de a se raporta la istorie al celor două state: România și Ucraina, într-un timp în care recunoașterea și asumarea tragediilor și greșelilor trecutului face parte din statutul european al țărilor. Simbolic și efectiv, i-a fost dat să trăiască sub semnul unei fatidice zile a istoriei naționale interbelice: „Și faptul că numele străzii pe care locuiesc temporar, o lună de zile, se cheamă 28 iunie, și nu altfel, acel 28 iunie 1940 – care, pentru noi, românii, a însemnat aplicarea înțelegerii secrete dintre Stalin și Hitler, trecerea la înfăptuirea planurilor prevederilor Pactului Ribbentrop-Molotov, începutul detronchierii României întregite, instalarea doliului național în toată țara, cedarea fără a schița nici o împotrivire a Basarabiei, a părții de nord a Bucovinei, a ținutului Herța, iar pentru ei, ucrainenii, „eliberarea“ de către sovietici, de sub jugul „armatei României regale și burghezo-moșierești”, inaugurarea „dreptății și libertății” mult așteptate - chiar acest simplu fapt mă obligă să mă simt aici ca un deportat, ca un ostracizat, într-o Siberie temporară, cu realități și autorități ostile, care mă inspectează, mă supraveghează zi și noapte, pas cu pas, stresându-mă, obosindu-mă, condamnându-mă, cel puțin ca intenție, în gând.” (p. 26)

O lectură atentă a volumului evidențiază o structură intenționată; în centrul lui se află Bucovina, urmărită în destinul ei tragic, repartizat pe trei niveluri temporale: al ocupației habsburgice, sovietice și, în cele din urmă, ucrainiene; din când în când această linie esențială a volumului este întreruptă de rememorări sau de comunicarea unor experiențe care aparțin cotidianului, de reflexii și de discuții ocazionale cu privire la istoria Bucovinei, la prezența ei în diferitele istoriografii, la statutul actual al comunității românești din Bucovina. Chiar experiența celor treizeci de zile de studiu, trăită în Cernăuți, are ca urmare o acutizare a percepției tragice asupra fostei provincii românești. „Teroarea istoriei“, conform structurii încetățenite de Mircea Eliade, este masivă și ubicuă: „Fără să fiu fricos, mă simt, totuși, ca un exilat într-un teritoriu în care, de la aplicarea Pactului Ribbentrop-Molotov, conaționalii mei sunt într-o Siberie contemporană – și cum ei au ajuns, după stăpânirile austriacă și sovietică, în minoritate – impresia că mă aflu în exil nu mă părăsește decât atunci când reușesc să uit cu totul de toate, când mă cufund în lumea arhivelor și seara când adorm.” (p. 156)

În organizarea materialului cărții se manifestă o dublă perspectivă: asupra trecutului și asupra prezentului (din care greu se lasă întrevăzut viitorul). Stăpân pe ceea ce înseamnă istoria Bucovinei, autorul își întemeiază abordarea trecutului pe documente, argumente, derivări logice, conexări juste; pozițiile adoptate, rezultat al investigațiilor și interpretării documentate, exprimate energic, pentru că, așa cum contestă legitimitatea Ucrainei asupra Bucovinei, tot așa respinge falsurile (de fiecare dată, interesante) practicate în unele istoriografii.

Consemnând intervenția diaconului Miron Ciupercă în Parlament, la 1848, autorul consideră că observațiile acestuia evidențiază consecințele nefaste ale politicii

imperiale austriece asupra condiției românilor bucovineni, aspecte care, de obicei, sunt total și voit ignorate de autorii și susținătorii acestui fals mit habsburgic (vezi p. 294–295). Dezvăluirea acestui mit este o obligație de istoric și se situează în afara oricărui partizanat politic. Dar mitul lui „homo bucoveniensis“, chiar dacă nu este însoțit de cortegiul de drame și fărădelegi al lui „homo sovieticus“, rămâne la fel de inconștient ca și acesta din urmă, la o analiză lucidă.

Deși trecutul și prezentul acestei provincii se situează sub semnul tensiunilor (politice, sociale, etnice, religioase), comentariile – autorului sau ale altora – indică direcții de acțiune într-un spirit constructiv. Nu și-a făcut loc aici un didacticism general profesional, ci funcționează cuvinte de ordine considerate a fi salvatoare în momentul de față. Dintr-o discuție cu Arcadie Moisei, la întrebarea acestuia de ce a abandonat politica, Mihai Iacobescu (fost senator în prima legislatură a Parlamentului României (1990–1992) și membru al Comisiei Constituționale) oferă o explicație convingătoare, unde figurează câteva principii pe care, de 15 ani încoace, societatea noastră n-a reușit să le așeze la locul meritat: „Trebuie să începem cu o disciplinare, modernizare și revoluționare radicală la noi acasă. Prin noi înșine. Fără a ne izola. (...) Ne trebuie – luând exemplul de la germani și japonezi, de la două din popoarele care au fost înfrânte în al doilea război mondial – o schimbare, o radicalizare în atitudinea noastră față de muncă. S-a și spus, de către unele minți realiste. Ne trebuie un taifun de **muncă!** De **ordine!** De **disciplină!** De **cinste!** Pe urmă, Europa, cei din jur, toți ne vor căuta și respecta. Și ne vor trata ca pe egalii lor!“ (p. 382)

În volum, coexistând complementar cu paginile dictate de experiența actualității, apar câteva studii cu caracter monografic, unele provenite chiar din descoperirile celor 30 de zile de căutări în arhive, altele din preocupările anterioare de studiu. Detașabile în cadrul lecturii obișnuite sau al unei lecturi de documentare, ele contribuie la realizarea unui ansamblu unitar, dar au și o existență cvasiautonomă. Așa sunt, spre exemplu, monografiile despre publicațiile *Deșteptarea* (1893–1904), *Candela* (1882–1914), studiul de abordare a mentalului colectiv, pe baza condicilor parohiale identificate în arhivele din Cernăuți: *În universul lumii rurale de odinioară*, despre Fondul bisericesc, despre construcțiile simbolice ale Cernăuțiului: Catedrala Ortodoxă și Palatul Metropolitan, evocările câtorva personalități românești ale Bucovinei: Iraclie Porumbescu, Constantin Morariu, dr. Silvestru Andreievici-Morariu, Simeon Florea Marian, dar și controversatul Eugen Hacman.

Trecut și prezent, patriotismul de ieri și patriotismul bucovinenilor de azi (nu mai puțin eroic), amintiri, studiul doct, conversații, plimbări, evocări, reflecții dureroase, interogații, tragedii politice și umane, versuri, reverii, rememorări de istorie, toate acestea autorul le organizează într-o carte unitară, deopotrivă de rigoare științifică, de meditație pe pagini de istorie, între un efort continuu de descoperire a sensului mișcării omenești și a adevărului.

Corneliu CRĂCIUN